

RỪNG XÀ NU

(NGUYỄN TRUNG THÀNH)

I – BÀI TẬP

1. Nêu hoàn cảnh ra đời của tác phẩm.
2. Anh (chị) có nhận xét gì về cách tổ chức cốt truyện *Rừng xà nu* ?
3. Câu hỏi 2, sách giáo khoa, trang 62.
4. Đôi bàn tay Tnú được nhắc đến nhiều lần trong tác phẩm có ý nghĩa gì ?
5. Cách xây dựng nhân vật trong *Rừng xà nu* có gì đáng chú ý ?
6. Khuynh hướng sử thi được thể hiện như thế nào qua chủ đề, hệ thống hình tượng, ngôn ngữ và giọng điệu của tác phẩm ?

II – GỢI Ý GIẢI BÀI TẬP

1. Tác phẩm ra đời trong không khí sôi sục của cuộc kháng chiến chống Mỹ cứu nước ở thời điểm Mỹ đổ quân ồ ạt vào miền Nam và đánh phá miền Bắc (đầu năm 1965). Nguyễn Trung Thành viết *Rừng xà nu*, tái hiện sự kiện nổi dậy của một buôn làng Tây Nguyên nhằm khái quát chân lí lịch sử "Chúng nó đã cầm súng, mình phải cầm giáo !" và khẳng định sức mạnh đoàn kết của các dân tộc Việt Nam trong cuộc đấu tranh giải phóng đất nước.

2. Tác phẩm *Rừng xà nu* gồm hai mạch truyện kể đan cài vào nhau nhằm soi chiếu cái chung qua cái riêng và ngược lại : chuyện về con đường trở thành "anh lực lượng" của Tnú và chuyện về cuộc nổi dậy của dân làng Xô Man. Sự lồng ghép hai mạch truyện vừa có tác dụng tái hiện không khí của một thời kì lịch sử đặc biệt (cách mạng giải phóng miền Nam từ những năm đen tối đến khi đồng khởi) vừa có khả năng khái quát chân thực về chân lí : phải dùng bạo lực cách mạng để chống lại bạo lực phản cách mạng và cách mạng là con đường tất yếu, là nhu cầu tự thân của những người muốn giải phóng mình khỏi thân phận nô lệ. Tuy nhiên, truyện về Tnú là mạch chính, là cốt lõi câu chuyện về cuộc nổi dậy của làng Xô Man.

3. Vẻ đẹp và ý nghĩa biểu tượng của hình ảnh rừng xà nu

– Vẻ đẹp của hình tượng rừng xà nu là vẻ đẹp của một thiên nhiên căng đầy sức sống "ít có loại cây sinh sôi nảy nở khoẻ như vậy", "Cũng ít có loại cây ham ánh sáng mặt trời đến thế", một loại cây gọi đến những con người mạnh mẽ, yêu tự do và rất kiên cường. Xà nu đẹp vì nó hữu ích cho con người ; cánh rừng xà nu là một hình tượng kì vĩ, biểu tượng của đoàn kết, hoà hợp, bất khuất. Rừng xà nu như người mẹ thiên nhiên "ưỡn tấm ngực lớn của mình ra, che chở cho làng...". Cây xà nu tham gia vào sinh hoạt hàng ngày của cộng đồng làng Xô Man, chia sẻ với người dân Xô Man tình yêu, nỗi đau, lòng căm thù,... suốt trường kì lịch sử và nhất là trong cuộc chiến đấu hiện tại. Xà nu là chứng nhân lịch sử của làng Xô Man.

– Đây là hình ảnh nổi bật và xuyên suốt tác phẩm, xuất hiện ở cả phần mở đầu lẫn phần kết truyện như một điệp khúc tạo ấn tượng sâu đậm về một không gian nghệ thuật vừa hoành tráng, bi tráng vừa giàu chất thơ.

– Sự miêu tả về cánh rừng xà nu, về từng cây xà nu luôn được đặt trong thế ứng chiếu với con người, xà nu trở thành biểu tượng về sức sống, về số phận và tính cách con người. Khi miêu tả con người, quan hệ ứng chiếu này tạo nên sự hoà nhập tuyệt đẹp giữa con người và thiên nhiên.

4. Hình ảnh đôi bàn tay Tnú được nhắc đến nhiều lần trong tác phẩm (qua lời cụ Mết, qua miêu tả của người kể chuyện). Đáng chú ý nhất là chi tiết mười ngón tay bị tẩm nhựa xà nu, bị đốt cháy thành mười ngọn đuốc, sau đó mười ngón tay cắt "không mọc ra được nữa". Hình ảnh này mang ý nghĩa một biểu tượng nghệ thuật : đôi tay lao động, yêu thương vợ con của Tnú bị kẻ thù huỷ hoại, làm biến dạng và chính kẻ thù đã khiến đôi tay đó trở thành đôi tay cầm súng. Đây là sự minh hoạ đầy tính nghệ thuật cho chân lí lịch sử mà cụ Mết nhắc nhở con cháu : "Chúng nó đã cầm súng, mình phải cầm giáo!". Tnú, dân làng Xô Man cũng như tất cả dân tộc ta vốn yêu chuộng hoà bình, khát khao tạo lập hạnh phúc, tha thiết được sống giữa gia đình và thiên nhiên tươi đẹp. Kẻ thù tàn bạo đã cố tình huỷ hoại tất cả. Đốt cháy hai bàn tay Tnú bằng nhựa xà nu, chúng tưởng sẽ khuất phục được ý chí của anh, bắt anh trở thành kẻ tàn phế, phụ thuộc để từ đó khuất phục dân làng. Nhưng lòng căm thù đã cho Tnú sức mạnh, cho dân làng nhận thức đầy đủ hơn về con đường tất yếu phải vùng dậy chiến đấu – cuộc chiến đấu để bảo vệ núi rừng, làng bản, cuộc chiến đấu vì hoà bình.

5. Các nhân vật trong truyện được phân thành hai tuyến đối lập triệt để : một bên là lực lượng cách mạng, bên kia là kẻ thù không đội trời chung. Các nhân vật

cách mạng lại được sáng tạo trong mối liên hệ mang ý nghĩa sự tiếp nối cuộc chiến đấu từ thế hệ này đến thế hệ khác, tạo thành truyền thống anh hùng, bất khuất của nhân dân Xô Man nói riêng, Tây Nguyên nói chung.

Chú trọng truyền thống yêu nước bất khuất và phẩm chất cách mạng nên các nhân vật được nhà văn ưu tiên khắc hoạ ở những nét chung, có tính đại diện, tuy nhiên, nét tính cách riêng của một số nhân vật cũng khá sinh động (như Dít, Trú và cụ Mết).

6. Sự biểu hiện của khuynh hướng sử thi trong tác phẩm

– Khuynh hướng sử thi là đặc điểm rất quan trọng của văn học Việt Nam giai đoạn 1945 - 1975 : tập trung thể hiện các vấn đề quan trọng của dân tộc, nhân dân, khẳng định lí tưởng cộng đồng bằng cái nhìn trân trọng, thành kính.

– Chủ đề của *Rừng xà nu* ca ngợi truyền thống yêu nước bất khuất, sự gắn bó sâu nặng với cách mạng của nhân dân Tây Nguyên.

– Hệ thống hình tượng :

+ Nhân vật được phân tuyến đối lập rạch ròi theo nhãn quan ý thức hệ. Các nhân vật tích cực đều được ít nhiều lí tưởng hoá.

+ Hình tượng thiên nhiên, hình tượng con người được soi ngấm từ cuộc chiến đấu của dân tộc, mục đích làm nổi bật vẻ đẹp của cuộc chiến đấu ấy.

– Ngôn ngữ trang nhã, giàu chất thơ với giọng điệu hào hùng, đầy xúc cảm tự hào.